

УДК 37.033:372.4

ЕКОЛОГІЧНІ ІГРИ У СУСПІЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

Довга С.

В статті висвітлена проблема використання екологічних ігор у спільній діяльності батьків і дітей при вихованні дитини молодшого шкільного віку, а також обумовлені педагогічні умови підвищення ефективності співпраці батьків і педагогів у вирішенні даної проблеми.

Ключові слова: екологічні ігри, спільна діяльність батьків і дітей.

Невичерпною проблемою, яка досліджується протягом віків є природа і діти. Природа – є вічне джерело виховання розуму й почуттів кожної особистості, твердять одногосно класики. Проте, все ж недостатньо уваги приділяється цьому джерелу в теорії педагогіки та в практиці школи щодо екологічного виховання дітей як необхідної умови становлення особистостей які так потрібні в сучасному світі. Досвід роботи вчителів і любов батьків переконують, що для повноцінного розвитку дітей необхідні постійне спілкування з природою, пробудження радості від сприймання її краси, чуйності та доброти, осягнення знань вічного руху й оновлення сучасного світу.

Відомо, що виховати найкращі людські якості здатна тільки активна взаємодія з природою. Свідоме і бережливе ставлення кожної людини до природи можливе тільки при наявності високої екологічної культури, широких екологічних знань, які повинні формуватись з дитинства. Головним завданням екологічної освіти є розробка моделі неперервного навчання, що має забезпечити формування екологічно вихованої особистості. Важливою умовою здійснення ефективного напрямку виховання дітей є поєднання різноманітних видів дитячої діяльності (навчальної, ігрової, трудової, творчої), насичення їх екологічним змістом.

Екологічне виховання – безперервний навчально-виховний процес, що не має завершених часових меж, а поступово переходить з однієї стадії в іншу та спрямовується на усвідомлення

учнями морально-етичних норм і правил суспільства стосовно природи, формування ціннісної сфери особистості, моральних переконань про необхідність шанобливого ставлення до всього живого та власної відповідальності за майбутнє довкілля [10, с.18]. Тобто, екологічне виховання – це систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток в учнів бережливого ставлення до природи, всього оточуючого.

Аналізуючи сучасний етап взаємодії суспільства і природи, А. Захлебний стверджує, що при злагодженій і цілеспрямованій роботі педагогічного колективу можна сформувати у школярів відповідальне ставлення до природи, в основі якого буде розуміння необхідності її охорони. На вирішення цієї проблеми спрямована пропонується система навчального змісту, яка включає наукові знання про взаємозв'язок суспільства й природи, вправи в моральних вчинках, уміння та навички по догляду та покращенню природного середовища. Все це становить важливий елемент системи загальної середньої освіти і виховання [6]. Отже, успішному розв'язанню завдань екологічного виховання сприяє екологізація навчальної діяльності, основна функція якої – залучати дітей до тих суспільних процесів, в яких формуються високоморальні норми та правила поведінки щодо природи.

Екологічне виховання, на думку І.Зверєвої та І.Суравєгіної, включає в себе усвідомлення школярами різносторонніх цінностей природи як джерела усвідомлення різноманітних потреб суспільства в цілому і кожної людини зокрема. Це стосується в першу чергу матеріальних та практичних, а також пізнавальних і естетичних. А вже останнім часом ціннісні якості природи набувають економічного значення, яке виражається через вартість її ресурсів [3, с. 10].

На сьогоднішній день питання охорони природи і використання її багатств є однією з найважливіших проблем, які стоять

перед нашим суспільством. Адже, оглядаючись назад бачимо, що протягом останніх століть, зокрема ХХ ст., унаслідок надмірного, нерационального, стихійного використання природних ресурсів їхні запаси швидко вичерпуються, що може привести до непоправної біди.

Великого значення набуває екологічна освіта в школі, спрямована на усвідомлення учнями наслідків будь-яких заходів наукового, виробничого й соціального змісту, пов'язаних із впливом на природне оточення. Виховання бережливого, уважного ставлення до навколишнього середовища, розширення знань і вироблення навичок, необхідних для його охорони та поліпшення, повинні стати невід'ємною частиною системи освіти, підготовки кадрів [1, с. 3].

Для ефективного екологічного виховання учнів в школі потрібно здійснювати комплексний підхід у природоохоронній роботі на всіх етапах освіти та виробничій діяльності.

Найбільш активний період формування світогляду людини, характеру, звичок, ставлення до навколишнього світу є молодший шкільний вік. Завдання школи на цьому віковому етапі – навчити дітей як вивчати й оберігати природу, оцінювати її стан, пропагувати екологічні знання.

Отже, формування екологічного світогляду пояснюється тим, що:

- вивчення в школі природоохоронних основ формує елементи екологічних знань про наукові основи природокористування;
- природоохоронні знання необхідні для вдосконалення самого ж навчально-виховного процесу, формування цілісної картини світу;
- екологічна освіта і виховання в школах реалізуються безперервно і послідовно;
- дає можливість вести екологічну просвіту комплексно на міжпредметній основі;
- формує певні переконання у відповідності до отримання знань, а також практичні навички і активну життєву позицію в природоохоронній області [9, с. 7].

Важливим у виховному процесі є безпосереднє спілкування дитини з природою, яке є невичерпним джерелом високих моральних почуттів. Адже, перші дотики розуму і почуття дитини до навколишнього світу повинні бути турботливими і ласкавими. В. О. Сухомлинський писав: “Як важливо не допустити, щоб шкільні двері не відгородили від свідомості дитини навколишній світ! Я прагнув, щоб в усі роки дитинства навколишній світ, природа постійно жили свідомість учнів яскравими образами, картинками, сприйняттями і уявленнями, щоб закони мислення діти усвідомлювали як струнку будову, архітектура якої підказана ще більш струнким витвором – природою” [14, с. 128].

А досягти цього можливо, при правильно налагодженій співпраці школи та сім'ї, оскільки на думку відомого українського педагога О. Захаренка, школа згуртовує навколо себе всі засоби впливу на особистість, тоді як у сім'ї знаходяться корені розвитку особистості [5, с. 1].

Саме сім'я є тим першим, соціальним інститутом за допомогою якого у дитини засвоюються норми моралі, формуються правила поведінки, патріотичні почуття, готовність до праці й захисту рідної землі. Саме з сім'ї починається життєвий шлях дитини, який веде до школи, а вже тоді у доросле життя, супутниками якого є розум і досвід здобути у сім'ї та школі.

Лише спільними наполегливими зусиллями батьків та педагогів при розв'язуванні виховних завдань можна отримати позитивні результати у розвитку особистості дитини в цілому, та екологічному зокрема. Об'єднавшись школа і сім'я повинні повсякденно виховувати в учнів розумне, гуманне ставлення до природи. Адже фундамент екологічної культури закладається в дитинстві і тут першочергова роль належить сім'ї.

А враховуючи, що школа – це обов'язкова сходинка навчання та виховання дитини, то поєднання у співпраці двох найважливіших інститутів соціалізації дитини – школи та сім'ї – є природним і воно повинно постійно поглиблюватися. Українська родина завжди була охоронцем моральних цінностей свого народу, вона відповідала перед суспільством за виховання свідомості дітей.

Особливістю сім'ї є той факт, що виховний процес в ній не має меж, адже в сім'ї виховується все: ранкова посмішка, спільно приготування обід, вимитий посуд, постелене ліжко, обговорення радіо- або телепередачі, статті в газеті... ; за допомогою батьків дитина засвоює такі загальнолюдські поняття, як добро, зло, любов і ненависть тощо, тобто в дитини формується світогляд, завдяки якому вона входить в соціум. Лише в сім'ї під керівництвом батьків для дитини створюються умови повноцінного фізичного, психічного й духовного розвитку особистості. Так В. Сухомлинський писав: “У сім'ї шліфуються найтонші грані людини-громадянина, людини-трудівника, людини-культурної особистості. Із сім'ї починається суспільне виховання. У сім'ї, образно кажучи, закладається коріння, з якого виростають потім гілки, і квіти, і плоди. Сім'я – це джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави. На моральному здоров'ї сім'ї будується педагогічна мудрість школи [13, с.22].

Починаючи виховувати дитину в сім'ї ще з перших днів появи її на світ. Власним прикладом, побудовою стосунків на традиціях народної педагогіки, сім'я готує дитину до життя та практичної діяльності, тобто здійснює виховний вплив на неї. За допомогою сім'ї у дитини формуються перші знання та вміння, закладаються основні моральні установки.

З вчинків скоєних в дитинстві, поступово складаються характер, ставлення до навколишнього світу, ті вимоги, які дитина в майбутньому буде ставити перед собою. І для батька з матір'ю немає більшої нагороди та щастя ніж виростити і виховати гідну людину, яка завжди пам'ятатиме свій обов'язок перед батьками, суспільством.

З початком перебування дитини в школі процес її навчання та виховання поглиблюється та систематизується. При цьому роль сім'ї не знижується, а навпаки виникають все нові вимоги. Батьки продовжують виховувати дитину методами народної педагогіки, а також докладають максимум зусиль, щоб підвищити авторитет школи та вчителя.

З боку школи відносини з сім'єю будуються на високій повазі батьків, їх авторитету, на всілякому сприянні сім'ї, її духовному збагаченні, що лише сприятиме підвищенню рівня культури та моралі кожного члена сім'ї.

Отож, взаємоповага, співпраця, єдність вимог сім'ї та школи – це головна умова виховання дітей.

Надзвичайно важливе значення має участь батьків у проведенні вільного часу з дітьми під час прогулянок у парку, лісі, та спостережень за явищами навколишньої дійсності, за природним середовищем. Адже безпосереднє спілкування з природою є невичерпним джерелом високих моральних почуттів. Також не менш важливе значення у екологічному вихованні має використання батьками різноманітних розвивальних вправ екологічного характеру, які містять комплекс методів і прийомів взятих з уроків ознайомлення з навколишнім середовищем шкільної програми. Для цього батькам необхідно пояснити, що тільки дотримання таких правил, дозволить ефективно вплинути на рівень екологічного виховання дітей:

- для активізації сприйняття – пояснення з опорою на наочність, бесіди з коментуванням малюнків, природних об'єктів;
- для активізації пам'яті, мислення, творчих можливостей – пошукові завдання;
- для активізації емоційної сфери – дидактичні, сюжетно-рольові ігри [2, с. 4].

Проте у зазначеному віці більшість вправ проводиться у формі гри. Адже саме у грі відбувається пізнання дитиною навколишнього світу; діти опиняються у ситуації, коли треба робити певні висновки й узагальнення, які, в свою чергу зміцнюють знання і підсилюють переконання. Під час гри у дитини найповніше виявляються і розвиваються індивідуальні особливості, можливості, здібності, пам'ять, мислення, загострюється увага. І саме тут виховується культура спілкування дитини з колективом, взаємодія між дитиною і дорослими. Гра потребує від дитини зібраності, витримки, бажання допомогти оточуючим, виховує адекватне сприймання невдач і помилок.

Дидактична гра – один із найбільш часто уживаних прийомів у навчанні, оскільки вона дає можливість успішного розв'язання

освітніх і виховних завдань. При цьому вчитель може швидко створити радісну атмосферу спілкування, спонукати учнів до активної участі у засвоєнні певних понять, розуміння явищ, включившись у навчально-ігрову діяльність [4, с.4].

Існують такі види ігор: рухливі та нерухливі згідно форми їх проведення; сюжетно-рольові, ділові та імітаційні згідно способу організації; розвивальні, навчальні, розважальні згідно призначення. При виборі гри, слід враховувати мету, яку потрібно досягти в результаті її використання, а також вік дітей та їх можливості, місце проведення гри тощо.

Часто у гри застосовується один із кращих методів навчання – групова форма, де досягається позитивна залежність груп учнів, оскільки успіх чи невдача є результатом колективних зусиль; створюються умови для самовдосконалення кожного з членів групи, насамперед урахування його інтересів на основі індивідуального підходу. Отже, дорослий повинен прагнути створити сприятливу комфортабельну атмосферу, орієнтовану на підвищення самооцінки дитини та розвитку його особистісного “Я”, а також спонукати його до самостійного одержання знань. Першочерговим завданням для успішного проведення гри є забезпечення гуманних творчих взаємин між учнями [11, с. 30]. Особливо доступними і цікавими для дітей є українські народні ігри, в яких можна побачити природу, відчуття звичаї та характер народу. Вони розвивають моральні почуття, створюють позитивний духовний настрій. Мова дитячих ігор є загальнодоступною, вона допомагає дітям з легкістю порозумітися одне з одним, та з дорослими.

Для успішного проведення гри діти повинні брати участь у всіх етапах її розробки, підготовки та проведення.

Організація систематичної ігрової діяльності учнів молодшого шкільного віку допомагає дорослому зацікавити дітей, внести у процес ігрової діяльності ситуацію несподіванки. Ігри виконують різноманітні функції: активізують інтерес, увагу дітей, сприяють розвитку їх пізнавальних здібностей, кмітливості, уяви, закріпленню набутих знань і вмінь. У навчальному процесі ігрова діяльність може мати форму дидактичної гри, ігрової ситуації, ігрової прийоми чи ігрової вправи [12, с. 216].

Зокрема, метою екологічної гри є: розширення і узагальнення екологічних знань дітей молодшого шкільного віку про рослини місцевого лісу, формування цілісного уявлення про природу, перетворення набутих знань у переконання; навчання дітей розпізнавати предмети за їх суттєвими ознаками; формування вмінь спостерігати, аналізувати, зіставляти, робити висновки; розвиток мислення, уяви; формування вміння правильно й критично оцінювати свою поведінку в природі, а також вчинки інших людей, обирати лінію поведінки, відповідну законам природи [11, с. 29].

Екологічна гра – це гра, під час якої діти активно та емоційно пізнають навколишню дійсність, її красу та неповторність, необхідність уважного та бережливого ставлення до всього оточуючого, непримиренності до його знищення. Сюжет екологічних ігор може містити матеріал декількох різних навчальних предметів, а також виходити за їх межі, але він повинен бути простим і зрозумілим дітям. Тобто, екологічні ігри переважно інтегруватимуть в собі знання, вміння та навички будь-якої сукупності різних навчальних предметів: математики, письма, мови (української, англійської чи іншої), читання, малювання, трудового навчання, музики, основ здоров'я, фізичного виховання, проте обов'язково повинні містити матеріал навчальних предметів “Я і Україна” і(або) природознавства. Екологічні ігри можуть проводитись і самими дітьми, але участь вчителя чи добре підготовленого когось із батьків нестиме в собі неабиякий позитивний момент, оскільки додаткові пояснення екологічного характеру аж ніяк не завадять процесу самої гри та користі від неї.

Використовуючи ігри, як засіб екологічного виховання, особливу увагу приділяють сюжетно-рольовим та імітаційним іграм, оскільки вони є унаочненими, емоційно насиченими, простими та доступними для дітей молодшого шкільного віку. О.Мамешина розглядаючи екологічні ігри, як метод екопедагогіки, дає такі визначення цим видам ігор. Сюжетно-рольова гра – це гра, яка має сюжет і ролі учасників; психологічно налаштовує дітей вибирати способи поведінки, будувати взаємини в реальних життєвих ситуаціях відповідно до обраної ролі. Підготовка та проведення

гри є творчою, колективною справою. Імітаційна гра – це групове вправлення у виробленні послідовних рішень у штучно створених умовах, що імітують реальну ситуацію; дозволяють охопити одночасно процеси, що відбуваються в природі протягом десятиріччя, стиснути їх в масштабі ігрового часу, моделювати сукупний відгук природного середовища на вплив людини, одержуючи повну картину можливих природних і соціальних інтересів [8, с. 23]. У екологічних іграх виховний процес активізується, якщо в них будуть брати участь батьки разом із дітьми, допомагатимуть їм не лише розширювати і збагачувати знання про різні сфери життя, а й удосконалювати їхні пізнавальні можливості, допомагатимуть виробляти навички правильного вибору дій, залучатимуть дітей до скарбниці народної мудрості, розвиватимуть пізнавальні інтереси.

Особливу увагу слід приділяти екологічним іграм, які проводяться в процесі спостереження за природою в парку, біля річки, ... під час екскурсій, або, використовуючи технічні засоби, під час перегляду відео роликів чи слайдів на природничу тему. Основне завдання таких ігор – це активне, уважне спостереження за явищами навколишньої дійсності в результаті якого діти повинні вчитися виокремлювати в навколишньому певні природні елементи, бачити їх красу, неповторність і як наслідок – необхідність збереження природи. При цьому дорослим потрібно звертати особливу увагу дітей на навколишню дійсність, на природний світ, який є перед ними, та обговорювати з ними в ігровій формі, наскільки важливим і красивим є все це. Так, наприклад, дорослий може поділити дітей на групи і запропонувати змагання: котра група першою знайде певну кількість тих чи інших листочків, звернути увагу на їх особливості; знайти певне дерево ...; знайти вихід у проблемі збереження мурашників; підгодувати птахів та тварин. Так спостерігаючи, діючи та мислячи серед природи, діти відкривають для себе зовсім новий, цікавий та надзвичайний світ, вчать його любити та оберігати, тобто екологічно виховуються.

Підтвердженням цьому є переконання Н. Лисенко, згідно з яким необхідною умовою екологічного виховання є безпосередність сприйняття дитиною природного довкілля, а саме спостереження, яке забезпечує активізацію таких розумових операцій як аналіз, порівняння, зіставлення, синтез, а завдяки їм дитина дещо спонтанно опановує тими взаємозв'язками та взаємозалежностями, які творять цілісність і логічну завершеність у системі “природа – людина – суспільство – природа”.

Н. Лисенко спостереження визначає як:

- дидактична основа різних видів діяльності дітей і форм їх організації, яка зумовлює безпосереднє сприйняття дитиною природного довкілля в усій різноманітності його існування;
- специфічний вид розумової, пізнавальної діяльності дітей з відносно точною структурою, яка забезпечує спеціально організоване спостереження об'єктів чи явищ природи одночасно з формуванням у дітей умінь їх узагальнювати [7, с. 5].

У результаті правильно організованого спостереження, діти усвідомлюють себе невід'ємною частиною природи, існування між ними та довкіллям неперервного взаємозв'язку. Адже їхнє самопочуття залежить від стану природного довкілля, тоді як природне довкілля – від діяльності та поведінки людини в лоні природи.

Організуючи спостереження за явищами навколишньої дійсності і безпосередню практичну діяльність, екологічне виховання дітей, насамперед, повинне бути спрямоване на розвиток інтелектуальних якостей, викликаючи у них потребу міркувати, робити висновки і узагальнення. Батьки, керуються добре сформульованими, продуманими пізнавальними завданнями, спрямованими на розширення й збагачення у дітей уявлень про живу і неживу природу, ознайомлення із суспільним життям, працею дорослих, освоєння соціального досвіду, виконання суспільно значущих обов'язків. Спостереження, що використовуються на заняттях різних видів мають такі спільні особливості:

- концепція “природа – дітям”, а не природа і діти. Запропонований підхід у пізнавальному процесі, яким систематично керує вчитель, чи батьки, поступово орієнтує малюків на сприйняття себе як частки природи. Отже, головне полягає у забезпеченні впевненості дитини, в залежності її самопочуття, від стану природного довкілля, як і в залежності стану

природного довкілля від поведінки та діяльності дитини в лоні природи;

- заняття використовуються в певній послідовності: спершу виділяються найяскравіші ознаки предмета чи явища, а надалі, завдяки мислительним операціям, зусилля дітей зосереджуються на опануванні уявлень про значення спостережуваних об'єктів для дітей, людей загалом, природи в цілому;
- заняття забезпечують широкий простір для творчої реалізації змісту спостережень, який зумовлений включенням дітей у різні види екологічної діяльності з різною участю в ній вчителя чи батьків. Метою кожного виду такої діяльності незмінно виступає формування першооснов екологічної свідомості, екологічної поведінки, а відтак і екологічної культури особистості [7, с. 5-6].

Використовуючи рекомендації Н. Лисенко, ми, організовуючи спостереження за явищами навколишньої дійсності, як практичну діяльність, а саме в екологічному вихованні дітей, застосовуємо різноманітні розвивальні вправи екологічного характеру, які проводяться у формі гри.

Ось приклади деяких екологічних ігор, за допомогою яких діти зможуть уточнити і узагальнити свої знання про навколишній світ живої і неживої природи.

Наприклад, гра "Цікаві предмети" проводиться під час прогулянки на природі: в парку, сквері, лісі. Під час гри батьки слідкують, як дитина мислить, сприймає оточуючий світ, спостерігає і реагує на зміни, що відбуваються в природі, які на перший погляд нібито непомітні. Діти з батьками збирають в пакети або кошики цікаві, незвичайної форми, структури чи забарвлення предмети. Наприклад, листя, камінці, шматочки кори чи коріння, квіти тощо. Батьки проводять з дітьми бесіду, даючи такі запитання: Що це за предмети? На що вони схожі? Звідки вони тут взялися? Що з ними було б, якби ми їх не забрали? Діти, відповідаючи на запитання, можуть фантазувати, адже дитяча уява немає меж і може підказати найфантастичніші варіанти: кольоровий камінець – космічний камінь, шматок кори – шкіра дракона, шматок коріння – лапа казкового ящера тощо. Удома із знайдених матеріалів дітям пропонується зробити апплікації, розфарбувати їх або доліпити для повноти образу.

Гра "Зимові зміни" проводиться у формі вікторини. Кожна правильна відповідь оцінюється одним балом. Напередодні проведення цієї гри батьки розмовляють з дітьми, розповідаючи їм про

те, які бувають пори року та що для них є характерним. А згодом задають запитання: яка зараз пора року? На що впливає зміна пір року? Як реагують рослини, тварини, люди на ці зміни? Звідки береться сніг? Чому упавши на руку сніжинка перетворюється на воду? Що можна робити із снігу? Як ліпити сніжки? тощо. В процесі гри батьки допомагають дітям зосередитись над кожним запитанням і дати правильну відповідь. Дана гра розвиває в дітей мислення, уяву, фантазію. Діти за допомогою батьків більше дізнаються про зиму та її особливості.

А при проведенні гри "Загадкові дерева", яка відбувається під час прогулянки (в парку, сквері чи лісі), батьки звертають увагу дітей на оточуючу їх природу. Зокрема, пропонують дітям спостерігати, розглядати, вивчати конкретне дерево, звертаючи увагу на його висоту, форму, структуру кори, запах, вік тощо. Після того діти з батьками з'ясовують, які особливості притаманні цьому дереву (пташине гніздо, дупло білки; особливості кори, тобто пошкоджена вона комахами чи ні, хто їх знищує; хто ще може пошкодити дерево). Діти з батьками спостерігають: хто живе у дуплі; чиє гніздо; ходи, зроблені комахами; які комахи живуть під корою. За допомогою батьків діти визначають до якого виду можна віднести це дерево, шукають схожі. Слід зауважити, що прогулянки до парку, скверу, лісу, можна проводити батькам з дітьми в різні пори року, спостерігаючи і аналізуючи зміни в природі.

Отже, застосування ігор у екологічному вихованні молодших школярів за участю батьків є надзвичайно важливим. Адже, під час такої організації гри у дитини найповніше виявляються і розвиваються індивідуальні особливості, можливості, здібності, пам'ять, мислення, загострюється увага. І саме в іграх виховується культура спілкування дитини з колективом, взаємодія між дитиною і дорослими, адекватне сприймання невдач і помилок, а основне – свідоме, розумне ставлення до оточуючого і не тільки під наглядом дорослих, а й в повсякденній взаємодії з природою. Тоді як, ефективне та результативне екологічне виховання учнів молодших класів з боку батьків можливе, якщо воно буде здійснюватись за наступних умов: присутність батьківського тепла і ласки, взаємна повага в сім'ї, довіра до дитини; сімейна дисципліна; використання і дотримання батьками методів виховання; постійне й інтенсивне спілкування з дітьми; проведення з ними вільного часу; позитивний приклад батьків поведінки на природі; ігри за участю дітей та батьків, сюжет яких містить емоційно насичені природні елементи та є природоохоронного змісту.

Література

1. Гордиенко И. Природоохранное образование в школе / И.Гордиенко, Г. Герасименко, О.Барам. – К.: Радянська школа, 1981. – 183 с.
2. Друзь З. В. Пізнавальні завдання з ознайомлення з навколишнім світом у 1-2 класах чотириріч. почат. шк.: посібн. для вчителя / Зінаїда Василівна Друзь. – К.: Рад. шк., 1990. – 128 с.
3. Экологическое образование школьников / под. ред. И.Д.Зверева, И.Т.Суравегиной; Науч. Исслед. Ин-т содержания и методов обучения Акад. пед. наук СССР. – М.: Педагогика, 1983. – 160 с.
4. Запорожан З.Є. Екологія в початковій школі. Дидактичні матеріали з методикою їх використання / З.Є.Запорожан. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 1999. – 2000 с.
5. Захаренко О. А. Виступ на обласній освітянській конференції м. Черкаси / Олександр Антонович Захаренко; Приватний архів родини Захаренків. – п.8. Україна.: – 1980.
6. Захлебный А. Школа и проблемы охраны природы: Содержание природоохранительного образования / Алексей Захлебный. – М.: Педагогика, 1981. – 184 с.
7. Лисенко Н.В. Практична екологія для дітей: навч.-метод. посібн. для батьків, вихователів, учителів / Н.В.Лисенко. – Івано-Франківськ: Фірма "Сіверсія" ЛТД, 1999. – 156 с.
8. Мамешина О.С. Екологічні ігри як метод екопедагогіки / Ольга Сергіївна Мамешина / упоряд.: І. Васильченко, О. Кондратюк. – К.: Ред. Загально пед. газ., 2005. – 128 с.
9. Основи екологічних знань: навчальні матеріали / під ред. В.І.Поліщук, Л. П.Царик. – Тернопіль: Книжково-журнальне вид-во "Тернопіль", 1995. – 654с.
10. Пустовіт Г.П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів у 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.07 "Теорія і методика виховання" / Григорій Петрович Пустовіт. – Тернопіль, – 2005. – 51с.
11. Руденко Л. Мандрівка стежкою лісовичка / Л.Руденко // Початкова школа. – 1998. – № 5. – С. 29-31
12. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи / Олександра Яківна Савченко – К.: Абрис, 1997. – 416 с.
13. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка / Василь Олександрович Сухомлинський – К.: Рад. школа, 1978. – 263 с.
14. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / Василь Олександрович Сухомлинський // Вибр. твори: у 5 т. – К.: Рад. шк., 1977. – Т. 3. – 670 с.

Довга С.

Экологические игры в совместной деятельности родителей и детей как важный способ экологического воспитания

В статье освещена проблема использования экологических игр у совместной деятельности родителей и детей в воспитании ребенка младшего школьного возраста, а также обоснованы педагогические условия повышения эффективности сотрудничества родителей и педагогов в решении данной проблемы.

Ключевые слова: экологические игры, совместная деятельность родителей и детей.

Dovga S.

Ecologic games in the joint activity of parents and children as an important way of ecologic education

In the article the problem of environmental games in joint activities of parents and children in the education of children of primary school age has been considered, as well as pedagogical conditions of cooperation between parents and teachers.

Key words: ecologic games, join activity of children and parents.